

## ТЕМА II НАРОДНА МУЗИКА

Дата:

Тема. Історія народу в пісні.

Мета. Ознайомити учнів з поняттям історичні пісні, думи, надати знання про жанр інтродукції до опери, ознайомити з творчістю М. Лисенка.

Розвивати вміння учнів розрізняти характер народних українських історичних пісень, давати характеристику засобам виразності дум та історичних пісень, розрізняти на слух звучання кобзи. Виховувати інтерес до музичної української класичної музики та любов до народних пісень.

Тип уроку: комбінований, введення в тему.

Обладнання: музичний інструмент, програвач, ілюстрації до музичного твору та пісні, портрет М. Лисенка, М.Гоголя.

Основні поняття для засвоєння: історичні пісні, думи, інтродукція, кобза.

Твори, що вивчаються на уроці:

- Українська народна пісня «Засвіт встали козаченьки».
- М. Лисенко. Інтродукція з опери «Тарас Бульба».
- Українська народна пісня «Ой на горі та женці жнуть» — розучування.

### Хід уроку

1. Вхід під музику М. Лисенка. Організаційний момент. Мотивація до навчання.

2. Актуалізація опорних знань: бліц - опитування — укр. нар. пісня у моєму житті, народні твори в класичній музиці.

3. Бесіда про українські народні пісні та думи.

Українська музична культура має багату історію. Національну спадщину української народної музики становлять народні пісенні традиції та обряди, неповторні мелодії народних танців, шедеври інструментальної музики. Найбільшим скарбом є народна пісня, яка за своїм значенням у житті народу, тематикою, сюжетом і музичними особливостями поділяється на багато різноманітних жанрів. Своєрідним символом національної історії та культури є думи та історичні пісні.

Думи як окремий жанр беруть початок з XV століття. Джерелом їхнього виникнення стали величальні пісні, що набули поширення ще в XI ст. і прославляли князів, змальовували їхні походи, битви та подвиги. У XVII ст. в тематиці дум почали переважати розповіді про драматичні сторінки з життя народу, відвагу і завзяття у боротьбі з ворогом.

Творцями і виконавцями дум були мандрівні співці — **кобзарі**, які супроводжували свій спів грою на кобзі (рідше — на бандурі чи лірі).

В історичних піснях, котрі з'явилися у XV ст., оспівували реальних, історичних осіб або безіменних героїв, розповідали про визвольну боротьбу українського народу з

турецько-татарськими поневолювачами та польською шляхтою, про стихійні селянські повстання «*Пісня про Байду*», «*Ой Морозе, Морозенку, ти славний козаче...*», «*За Сибіром сонце сходить*» та інші). Сьогодні ці пісні виконують як із музичним супроводом (оркестр або ансамбль), так і без нього (а капела).

**Дума має таку будову:** заспів, власне дума з ліричними відступами і кінцівка (славослів'я).

**Думи** — твори української усної творчості, які виконували мандрівні співці-музики: кобзарі, бандуристи, лірники.

**Історичні пісні** — твори, присвячені історичним подіям або героям української історії.

**А капела** (а саррелла) — виконання пісні без музичного супроводу, голосом.

**Кобза** — український струнний щипковий музичний інструмент.

**Кобзарі** — укр. нар. співці, які супроводжували свій спів грою на кобзі або бандурі.

4. Музичне сприймання. укр. нар. пісня «Засвіт встали козаченьки» М. Лисенко. Інтродукція з опери «Тарас Бульба».

5. Аналіз музичного твору.

— Чим особливі українські історичні пісні?

— Що вас вразило у звучанні чоловічого хору? Яким був його тембр?

— Як змінилась українська народна пісня в інтродукції М. Лисенка? Розкажіть про свої враження.

— Чим відрізняється вокальний твір від інструментального? Які інструменти виконували історичну пісню? Пригадайте скарбничку композитора й опишіть засоби виразності цього твору.

— Який настрій викликала у вас прослухана музика? Розкажіть про це.

6. Виконання творчого завдання.

Розгляньте картину невідомого художника «Козак Мамай», на якій зображено ідеалізований образ козака. Це захисник українського народу, степовик, мандрівник, воїн, мудрець, казкар в одній особі. Його «портрет» можна було побачити в українських оселях поряд з іконами.

Розкажіть про засоби виразності цієї картини.

- Який музичний інструмент на ній зображено?
- Якою б музикою ви озвучили цей живописний твір? Опишіть свої враження від картини.

7. Бесіда про композитора.

**Микола Віталійович Лисенко** — засновник української класичної музики,

композитор, піаніст, диригент, педагог, збирач українського фольклору. Автор опер «Тарас Бульба», «Наталка Полтавка», творів для оркестру і фортепіано. Зробив багато обробок народної музики для голосу й фортепіано, хору.

**«Тарас Бульба»** — опера Миколи Лисенка за сюжетом однойменної повісті Миколи Гоголя. У ній розповідається про історичні події в житті України, мужність та героїзм козацтва.

**Інтродукція** — невеликий оркестровий розділ на початку опери, вступ до прологу або першої дії.

8. Виконання творчого завдання.

Образ козаків у літературних творах, казках. Пригадайте твори усної народної творчості та порівняйте з прослуханим музичним твором.

9. **Фізкультхвилинка** «Хвилинка відпочинку».

10. Поспівка. Вправи для розвитку музичного слуху та голосу за вибором вчителя).

11. Розучування пісні. Укр. нар. пісня «Ой на горі та й жінці жнуть».

Усвідомлення характеру та змісту пісні. Розучування мелодії пісні. Вивчення особливостей мелодії та ритму пісні. Виконання пісні за фразами та спів з показом рукою руху мелодії.

Автором пісні «Ой на горі та жінці жнуть» є відома співачка, виконавиця власних та народних пісень Маруся Чурай. Ця пісня була дуже популярною й зазнала багатьох змін, тому й утворилося декілька її варіантів.

12. Узагальнення вивченого матеріалу. Рефлексія.

- Пригадайте історію виникнення дум та історичних пісень.
- Охарактеризуйте особливості їх звучання та виконання. Грою на якому музичному інструменті супроводжували свій спів кобзарі?
- Як називається виконання пісні без інструментального супроводу?
- Які музичні твори ми слухали на уроці?
- Розкажіть, яка пісня отримала «друге» життя в опері. Як називається твір?
- Хто його автор?

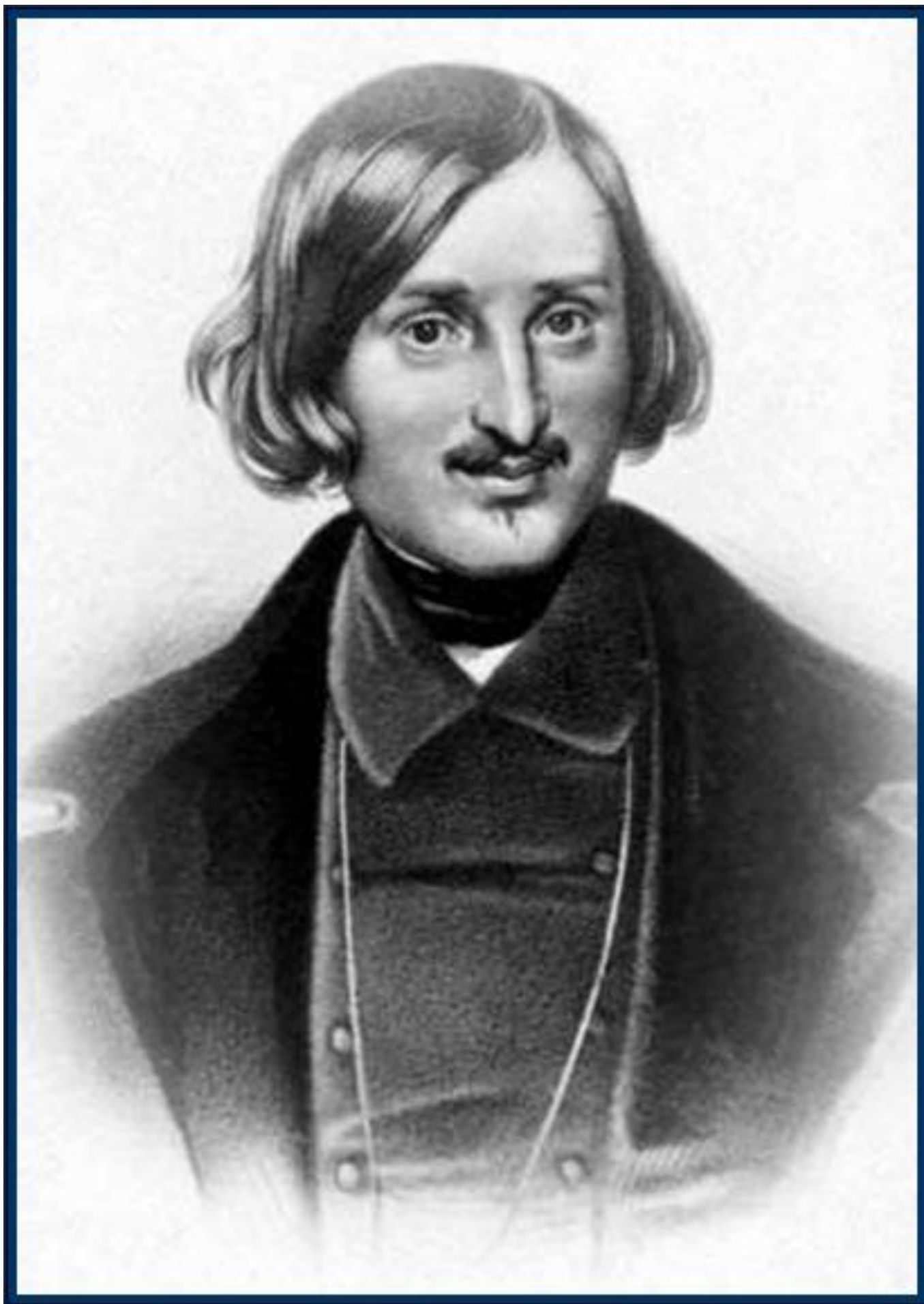
13. Домашнє завдання.

- Послухайте, чи звучать у вашій родині народні пісні. Які?
- Чи є серед них подібні до історичних пісень?

14. Вихід з класу під музику М.В.Лисенка.



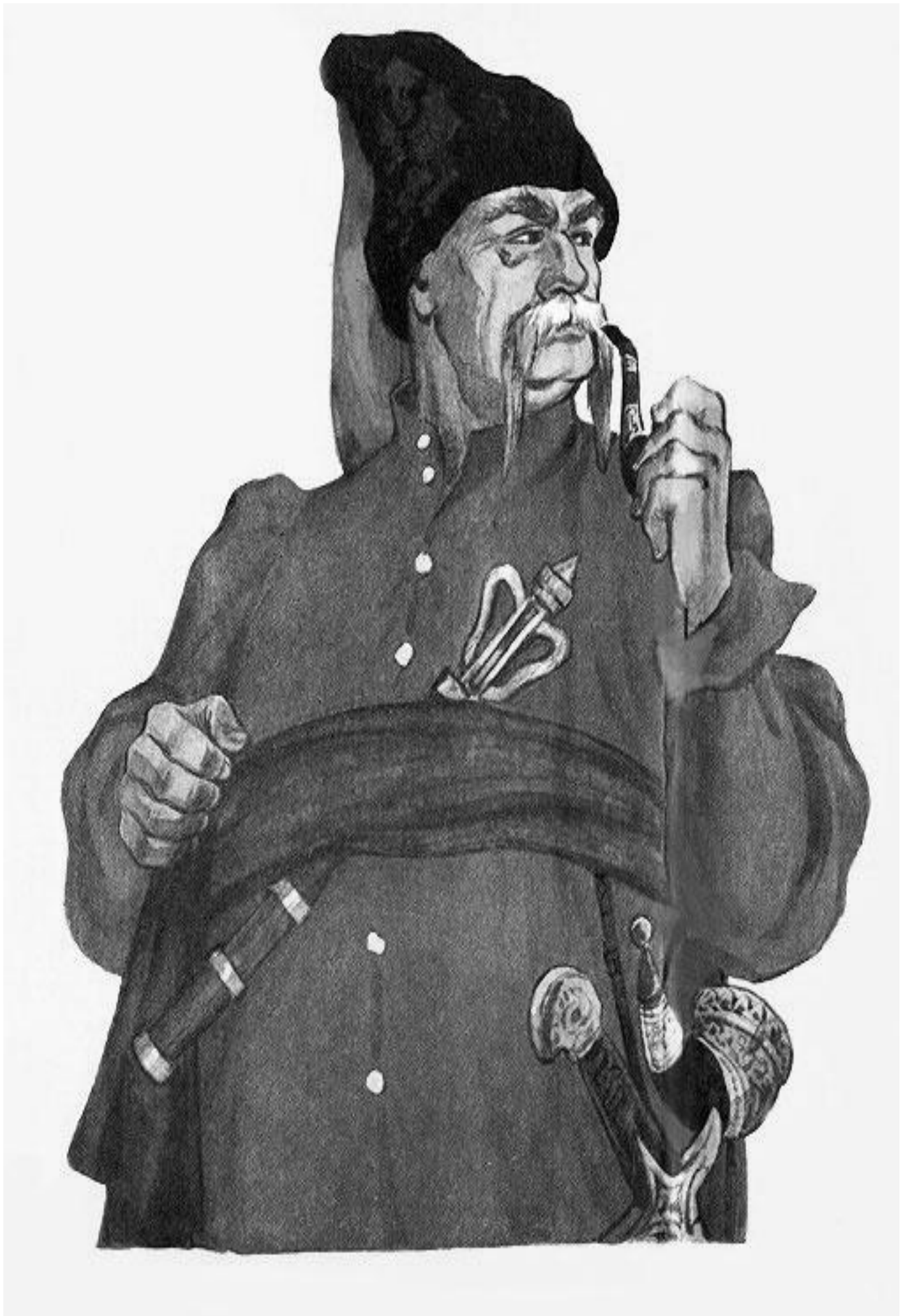
**Микола Лисенко**



**Микола Васильович Гоголь**



**Маруся Чурай**



**Тарас Бульба**



**Козак Мамай**